

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Фіщук Н.Ю., доцент

Вінницький державний аграрний університет

Діяльність дорадчої служби у Вінницькій області здійснювалась на базі Вінницького державного аграрного університету у партнерстві з сільськогосподарським центром університету штату Луїзіана та українським відділенням Міжнародного центру наукової культури «Всесвітня лабораторія» за фінансової підтримки Американської агенції з Міжнародного розвитку (USAID). За час її функціонування накопичено суттєві здобутки і надбання в питаннях методології теорії і практики дорадництва. Викладений в статті матеріал є здобутком цікавої і напруженої праці цілого колективу фахівців, які працювали над створенням і становленням дорадчої служби у Вінницькій, Черкаській та Хмельницькій областях.

Сьогодні в Україні уже відомо широкому загалу людей, що служба Extension – це дорадництво, а саме – система знань, яка направлена на навчання і підвищення професійної майстерності приватних сільськогосподарських товаровиробників та допомагає їм отримати необхідні знання та навички і застосувати їх на практиці.

Метою служби дорадництва є створення змін у поведінці людей через освіту. Досягти бажаних змін в методах господарювання і результатах діяльності – завдання надзвичайно складне і потребує чималих зусиль і часу. Найскладніше у цьому процесі – це допомогти людям усвідомити, що їм потрібні нові знання і навички, що вони не все знають і вміють, що ніякі зміни не можливі без зміни знань, ставлення і навичок, або методів господарювання. Першим кроком на шляху до змін повинні бути зміни в рівні знань людей. Людина, як правило, починає навчатись тільки тоді, коли вона усвідомлює, що для неї це навчання конче потрібно. Навчання дорослих, людей-практиків, має значні відмінності від традиційного процесу навчання студентів. В першу чергу це пояснюється тим, що будь-який навчальний захід має бути орієнтованим на надання тих знань, яких потребують замовники – фермери і власники особистих селянських господарств. В методології Екстеншн цей підхід називається „від коренів". Діяльність фахівців дорадчої служби буде потрібною і користуватиметься попитом тільки тоді, коли вона відповідатиме нагальним потребам клієнтів.

Методи і форми навчання плануються і розробляються самими замовниками разом із районним спеціалістом, який, у своїй сутності, є агентом змін. Це і семінари, і демонстраційні покази окремих переваг методів господарювання; виставки, дні поля та індивідуальні консультації; система інформаційної підтримки, розроблена науковцями і програмістами; брошури, інформаційні листки і т.д. Навчання за цими методами не може бути стихійним, воно повинно бути логічним і послідовним, направленим на вирішення проблем, представленим освітньою програмою.

Освітню програму можна уявити собі у вигляді картинки, коли в процесі її виконання ми долаємо відстань між сьогоденною ситуацією і бажаною. Щоб досягти бажаного стану, потрібно вирішити досить багато проблем господарювання, пов'язаних із агротехнікою, засобами захисту урожаю, підбором сортів, а також економічного, маркетингового та правового характеру. Саме вони є бар'єрами на шляху до бажаної ситуації. Здолати їх і допомагає освітня програма, оскільки вона навчає багатьом аспектам діяльності в тій чи іншій сфері виробництва.

Процес розробки освітніх програм є фундаментом системи дорадництва. Працівники дорадчої служби повинні використовувати системний підхід до планування і виконання програм, заснованих на освітніх принципах і практичних методах.

Для успішного написання освітніх програм необхідно дати відповіді на чотири основних запитання:

- яку мету повинна ставити перед собою освітня програма?
- якими освітніми заходами можна досягти цієї мети?
- як можна ефективно організувати і провести цю програму?
- як можна визначити, чи досягнута поставлена мета?

З цих запитань стає очевидним, що досить важливим в процесі складання освітньої програми є визначення її мети. Мета програми повинна враховувати такі положення:

- освітні програми повинні бути направлені на створення змін у сільській громаді, в житті людей. Районний спеціаліст повинен чітко уявляти собі сьогоденну ситуацію (де ми знаходимося) і ситуацію, якої ми прагнемо і яка може бути досягнута за успішної реалізації програми;

- ефективні програми не виникають самі по собі, вони повинні бути ретельно заплановані. Планування починається з визначення мети та завдань, вибору методів для досягнення цієї мети і виконання завдань на основі проведеного аналізу ситуації. Вибрана програма є відповіддю на ті проблеми, вирішення яких є першочерговою потребою для фермерів.

Розглянемо модель розробки програм. Модель включає в себе три основних процеси: планування, виконання та оцінку програми. У цих трьох процесах можна виділити такі десять головних етапів.

Планування програми

1. Організація і/або робота з дорадчими комітетами
2. Збір даних
3. Аналіз даних і визначення ситуацій
4. Визначення потреб і проблем
5. Визначення першочергових завдань
6. Написання освітньої програми

Виконання або здійснення програми

1. Складання плану роботи
2. Визначення головних завдань
3. Виконання плану роботи.

Оцінка програми

1. Відслідковування (моніторинг) та оцінка отриманих результатів.

Коли ми працюємо з дорослими, то потрібно запитати в них самих, які знання вони хочуть отримати. Саме через це будь-яка система навчання дорослих повинна базуватися на роботі з дорадчими комітетами, тобто групами ініціативних людей, які допомагають визначити мету, завдання і методи навчання. Робота з фермерами через дорадчі комітети дозволяє визначати їх проблеми більш реально і узагальнено, що стає запорукою успіху майбутніх програм. Районні спеціалісти повинні відігравати ключову роль у створенні умов для успішної роботи дорадчих комітетів. До вибору людей у дорадчі комітети варто підходити виважено, пам'ятаючи, що вони мають представляти різні інтереси, мати відповідні знання в якійсь галузі, працювати в інтересах громади, користуватися авторитетом у інших.

Після того, як районний спеціаліст попрацював з дорадчим комітетом, можна завершити проведення аналізу ситуації, чи ситуацій, які названі фермерами, як проблемні, і розпочати складання освітньої програми. Метою кожної освітньої програми є вирішення визначеної фермерами проблеми і створення зміни існуючої ситуації на нову, більш прогресивну, вигідну фермерам.

Для того, щоб визначити завдання програми, необхідно продумати всі аспекти технології виробництва, які потрібно змінити для досягнення головної мети; визначити завдання для реалізації всіх цих змін; вказати цільову аудиторію, метод і термін виконання завдання.

Освітні програми кожного районного спеціаліста стають основою його річного плану роботи. А річні плани роботи всіх районних спеціалістів і викладачів-консультантів є основою для річної програми роботи дорадчої служби. План роботи - це письмовий "ескіз", який розробляється щорічно працівниками служби як керівництво до дій, або система поетапних заходів, які спрямовані на досягнення кінцевої мети.

На вирішення однієї окремої проблеми може піти рік, а то і більше. Наприклад, фермери, що вирощують цукрові буряки у певному районі, повинні використовувати сукупність методів для підвищення врожайності. За один рік не завжди вдасться підвищити врожайність на ділянках всіх фермерів цільової групи. Саме тому по завершенню річної програми не всі заплановані результати будуть досягнуті. Часом для створення певної зміни в практиці господарювання необхідно працювати декілька років, як наприклад, у тваринництві.

Вірне планування навчальних методів (семінари, візити у господарства, консультації, демонстрації, дні поля, використання масмедійних засобів та публікацій різного роду) є запорукою успіху програми.

Одним із елементів планування програм є передбачення шляхів і методів оцінки її виконання. Оцінка програми - це не окремий захід, а цілісний процес поетапного відслідковування розвитку програми, корегування можливих відхилень і помилок, а також кінцевий аналіз результатів.

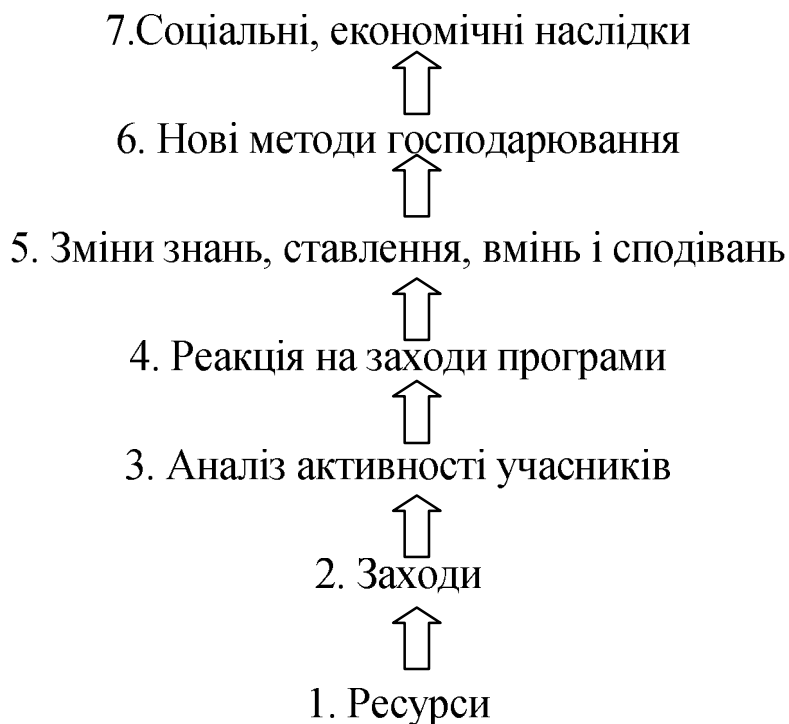

Рис. 1. Схема оцінки програми

Зображена діаграма ще раз демонструє ієрархію подій і стадій розвитку програми – ресурси і матеріали, необхідні для виконання програми; освітні заходи, які проводяться для досягнення змін; аналіз активності та реакції слухачів, змін в знаннях, ставленні, вміннях і навичках, а також у сподіваннях людей; як результат, застосування слухачами нових методів господарювання, що веде до прогресивних соціальних, економічних і екологічних наслідків. Програму можна оцінювати на будь-якій, або на кожній стадії ієрархії, залежно від потреб і ресурсів.

Таким чином, успіх освітніх програм Екстеншн залежить від того, як районний спеціаліст дотримується основних принципів їх планування і виконання: опирається на знання реальної і бажаної ситуації, вірно використовує весь спектр навчальних методів та ретельно відслідковує хід програми і аналізує результати.

Basic principles of planning and developing of educational programs

Natalia Fishchuk

Basic principles of planning and developing of educational programs for private producers are described in this article. Model of program developing, its using and evaluation will help rayon specialists of Extension to plan their activities knowing the most important problems of the farmers.